

Якубовська М. С.,
*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри ІБКС
Української академії друкарства*

Стахів М. О.,
*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Даньшова В. О.,
*викладач
Київського механіко-технологічного фахового коледжу*

СИСТЕМА ЦІННІСНО-МОРАЛЬНИХ НАРАТИВІВ У РОМАНІ ІВАНА ФРАНКА «ПЕРЕХРЕСНІ СТЕЖКИ»: ПРОЄКЦІЯ УКРАЇНСЬКО-ЄВРЕЙСЬКОЇ ДРУЖБИ

На перетині ХХ–ХХІ століть спостерігаються наростання тенденцій культурного нігілізму – через втрату та знецінення культурологічних сенсів, розмивання культурологічної самотності, відсутності системної емоційної регуляції у культурологічній площині.

Говорячи про діалектичний взаємовплив розвитку людства та особистості можемо стверджувати, що сила людського духовного начала здатна впливати на хід історії. Зможемо силою емоційного культурологічного впливу створити інноваційну синергетичну силу нового покоління – світ змінюватиметься у силу свого позитивного прогресу. Таким чином формується психологічне здоров'я людської індивідуальності, яке носить інтегральний, динамічний характер, в основі якого баланс між всіма сферами життя людини, між потребами людини та суспільства.

Формування системи морально-етичних, морально-естетичних, духовно-емоційних цінностей; постійною роботою над їхнім посиленням вибудовується у системі багатовекторного сучасного інформаційного соціуму, котрий повинен бути сформованим на основі законів толерантності, взаєморозуміння, за принципами емоційної регуляції, у культурно-історичному ключі. Сила, стійкість, предметна спрямованість людської індивідуальності формується складають визначальні риси сучасної національної еліти. Від її якісно-ефективного розвитку залежить розвиток суспільства [1, с. 45].

У цілому ряді творів Іван Франко говорить про порозуміння між українським та єврейським народами. Знаковим у даному випадку є роман-епосея «Перехресні стежки», який є своєрідною розлогою метафорою, яка утверджує необхідність порозуміння між людьми, народами. На образі Вагмана і його знакової дружби із головним персонажем роману Євгеном Рафаловичем Іван Франко говорить, що сила українського та єврейського народу посилюється у системі взаємної ціннісної взаємодії. Якби Євген Рафалович прислуховся до пропозиції, поради Вагмана; то, безумовно, його жертвна боротьба за права українського люду мала б більш успішний характер і набула би зовсім іншого рівня наративу: концептуального, системного, спрямованого на утвердження переможної візії.

Водночас, доля Вагмана склалася б зовсім інакше, якби Рафалович прийняв його пропозиції; адже їхня системна взаємодія тільки посилила б позиції обох. Трагічна смерть Вагмана набуває символічного значення і проєктується у трагічні сторінки єврейської історії, відображеної у трагедії Бабиного Яру. Маємо зібрані нами історичні свідчення, як євреї воювали за незалежність України у лавах ЗУНР.

Можемо стверджувати, що міфологема мислення Івана Франка становить актуальний сенс у пошуках смислів новітньої української державницької епохи.

Літературознавче мислення Івана Франка проклало нові шляхи для прокування української літератури у світові обрії європейського часу. Його мислення працювало на випередження епохи, характеризувало відчуття свого істинного Я (своїї Я-концепції). Парадигма творчого мислення Івана Франка породжується і утверджується у діалектичному взаємозв'язку теорії та практики, оскільки тільки така системна модель митця дає можливість пояснити смисл постійної взаємодії автора і художнього тексту [1, с. 45].

Водночас із літературною модернізацією ХХ ст., у якій переважали елементи психологічного начала, виникала інноваційна художня модель творення, яка досліджувала психоаналітичні паралелі особистості та реальності. Таким чином, практична діяльність Івана Франка підтверджувала, що наука ґрунтується не лише на раціональних положеннях та фактах. Важливими є роль духовної екзистенції людини; без чого неможливе глибинне розуміння творчості як вищої інтелектуальної діяльності людини [2, с. 9].

Завдяки праці Івана Франка українське літературознавство долало колоніальне становище і виходило із системи інформаційного голоду, намагалося пояснити «чуже у своєму» і «своє у чужому», так як утвердження якісного рівня художньої творчості неможливе без системи психолого-педагогічних засад. Є. Маланюк у статті «Франко незнаний»

писав: «При всім незаперечнім темпераменті Франка, при всім глибоко, щоправда, захованім жарі його серця, почуття Франка... завжди проходять крізь суворий фільтр його інтелекту... Світ його почувань, внутрішні «стихії» його ества, бурі й негоди його серця є завжди контрольовані потужною, але й формотворчою силою розуму» [4, с. 8].

Смисл і сенс художньої літератури у житті людини як філософсько-естетична проблема була постійно у полі зору Івана Франка. Художня модель мислення формує основу для формування української державотворчої еліти. Таким чином українська література в концептуалізації Івана Франка виступає не лише об'єктом, а й суб'єктом культурологічної парадигми.

Мистецтво у всій багатогранності вияву дозволяє активізувати потенціал людської індивідуальності і сприяє пробудженню творчих можливостей у найрізноманітніших галузях діяльності. «Психологічну структуру людського ставлення становлять пізнавально-емоційні утворення, їх своєрідний сплав... Без емоційного компонента суб'єктивно-емоційних ставлень взагалі бути не може. Тому й стверджують, що у свідомості відбувається когнітивне (пізнавальний компонент ставлення) та смислове (емоційний компонент ставлення) відображення цієї дійсності... особистісні ставлення характеризують ступінь інтересу, силу емоцій, бажань (тому й виступають рушійною силою особистості) і виражаються у поведінці суб'єктів, їхніх діях і переживаннях [1, с. 155].

Закони еволюційного розвитку притаманні як окремій людській індивідуальності, так і усій людській цивілізації. Система стосунків між соціумом та особистістю повинна вестися на основі духовних цінностей, котрі є «безумовним самовартісним конструктом». Духовно-екзистенційний вимір людського буття співвіднесений із матеріально-економічними умовами суспільного розвитку.

Суспільство, у якому не продукується система високих духовних цінностей, приречене на гальмування розвитку, на застійні явища, які неодмінно приводять до катастрофи. Закони постійного розвитку супроводжуються накопиченням системи духовних цінностей, якщо скарбниця духовних концептів не утверджується і не збагачується, це закінчується крахом духовної еволюції людських цивілізацій.

Процес керованого оволодіння духовними смислами у системі духовно-екзистенційних викликів ХХІ століття вимагає такої сформованої людської індивідуальності, а відтак і національної еліти; яка б уміла розрізнити між фальшивими і нефальшивими кодами, яка б уміла орієнтуватися в інформаційному просторі; а як наслідок – вміти активно володіти потребами, мотивами, емоціями. Наративи українсько-європейської взаємовигідної співпраці – один із найважливіших посилів Івана Франка, спрямованих на утвердження моральних цінностей – нових людських цивілізаційних сенсів.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Вибрані наукові праці. Особиста освіта. Вип. 1. Київ-Чернівці : Букрек, 2015. 836 с.
2. Ласло-Куцюк М. Текст і інтертекст в художній творчості Івана Франка. Бухарест, 2005. 236 с.
3. Маланюк Є. Франко незнаний. Маланюк Є. Книга спостережень. Т. 1. Київ, 1962. 345 с.
4. Франко І. Я. Мойсей. Перехресні стежки : поема, повість. Київ : Наук. Думка, 2001. 445 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-265-7/20>

Яремчук В. Д.,

*доктор політичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник*

*Інституту політичних і етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса Національної академії наук України*

Захожай З. В.,

*кандидатка історичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри філософії та історії,*

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ТРАГЕДІЯ БАБИНОГО ЯРУ ТА СУЧАСНІСТЬ: КОНСОЛІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

Українська земля скорботна мільйонами жертв загарбницьких планів нацистських та рашистських режимів. У всіх трагедіях є спільним знаменник – людиноненависницька ідеологія, яку проповідували в середині ХХ століття німецькі націонал-соціалісти і з новою силою в ХХІ ст. російська влада. Трагедії людства, що сталася на українській землі, про які ми знали з кадрів кінохроніки, документів, наукових праць, спогадів – сьогодні переживаємо знову.

81 рік тому, 29 вересня 1941 р. розпочалася наймасштабніша каральна акція нацистів в Другій світовій війні – масові розстріли євреїв у Києві в урочищі Бабин Яр. Два дні безперервних автоматних черг обірвали життя майже 34 тис. євреїв мешканців Києва, знищено було майже всю єврейську громаду міста. Голокост, який тривав з 1933 р. по всій Європі гітлерівської коаліції, прийшов в Україну разом із